

LUNDS UNIVERSITET

Medicinska fakulteten

Institutionen för hälsovetenskaper

Arbetsterapiprogrammet

Upplevelser av sociala aktiviteter och vänskap bland unga vuxna med lindrig utvecklingsstörning

Författare: Malin Björk

Handledare: Pia Hovbrandt

November 2014

Kandidatuppsats

Adress: Institutionen för hälsovetenskaper,
Arbetsterapeutprogrammet, Box 157, S-221 00
Lund

LUNDS UNIVERSITET

Medicinska fakulteten

Institutionen för hälsovetenskaper

Arbetsterapeutprogrammet

20141208

Upplevelser av sociala aktiviteter och vänskap bland unga vuxna med lindrig utvecklingsstörning

Malin Björk

Abstrakt

Personer med utvecklingsstörning kan bli begränsade i att knyta kontakter och utforska sociala sammanhang. Tidigare forskning kring social interaktion riktar sig framförallt mot barn med diagnosen autism och Asbergers syndrom. Ingen studie har tidigare belyst upplevelserna av vännernas betydelse i sociala aktiviteter. Syftet med studien var att undersöka vilka aktiviteter unga personer med lindrig utvecklingsstörning utför tillsammans med sina vänner samt deras upplevelser av sociala aktiviteter och vänskap. En kvalitativ innehållsanalys användes där intervjuer med fyra personer genomfördes. Resultat visade att vänskapsrelationerna var betydelsefulla och gav trygghet, men kunde också upplevas komplicerade. De sociala aktiviteter som utfördes tillsammans med vännerna bidrog till en känsla av samhörighet. Slutsatsen i denna studie är att personer med mild utvecklingsstörning upplevde att det kändes skönt att ha någon att prata med, men kommunikationen kunde också innebära missförstånd. Resultat tyder på att de sociala aktiviteter som informanterna utförde med sina vänner var positiva och skapade känslor av välbefinnande.

Nyckelord: Mänskliga aktiviteter, Socialt deltagande, Utvecklingsstörning, Upplevelser, Arbetsterapi

Kandidatuppsats

Adress: Institutionen för hälsovetenskaper,
Arbetsterapeutprogrammet, Box 157, S-221 00 Lund

LUND UNIVERSITY
Faculty of Medicine

20141208

Experiences of social activities and friends among young adults with mild retardation

Malin Björk

Abstract

People with developmental disabilities may be limited in establishing contacts and explore social context. Previous research on social interaction is aimed primarily at children diagnosed with autism and Asberger's syndrome. No study has previously highlighted the experiences of friends' role in social activities. The purpose of this study was to investigate the activities of young people with mild intellectual disabilities perform along with their friends and their experiences of social activities and friendship. A qualitative content analysis was used, in which interviews with four people was conducted and data was analyzed by qualitative content analysis. Results showed that friendship relations were significant and provided security, but could also be perceived complexity. The social activities that were carried out together with the friends contributed to a sense of belonging. In conclusion, this study shows that people with mild intellectual disabilities experience that it felt good to have someone to talk to, but that communication also could lead to misunderstanding. The results suggest that the social activities informants performed with their friends were positive and created feelings of well-being.

Keywords: Human activity, Social participation, Developmental disabilities, Experience, Occupational therapy

Bachelor thesis
Department of Health Sciences,
Occupational Therapy Program, Box 157, S-221 00 Lund

Tack...

Jag vill tacka alla informanter som tog sig tid och ställde upp på att bli intervjuade. Ett stort tack till enhetschefen som hjälpte mig att hitta personer att intervjua för denna studie. Slutligen vill jag också tacka min handledare Pia Hovbrandt som varit ett fantastiskt stöd och väglett mig i processen att skriva kandidatuppsatsen.

Innehållsförteckning

1. Inledning.....	1
2. Bakgrund	1
2.1 Lindrigt utvecklingsstörning	1
2.2 Aktivitet.....	2
2.3 Sociala aktiviteter	3
2.4 Vänskap.....	4
3. Syfte.....	5
4. Metod.....	5
4.1 Urval.....	5
4.2 Procedur	6
4.3 Datainsamling	6
4.4 Dataanalys	7
4.5 Etiska övervägande.....	8
5. Resultat.....	8
5.1 Vänskap.....	10
<i>5.1.1 Betydelsefullt med vänner.....</i>	<i>10</i>
<i>5.1.2 Trygghet att ha en vän.....</i>	<i>10</i>
<i>5.1.3 Relationer kan vara komplicerade .....</i>	<i>10</i>
5.2 Samhörighet	10
<i>5.2.1 Delar upplevelser.....</i>	<i>10</i>
<i>5.2.2 Trevligt med sysselsättning.....</i>	<i>11</i>
<i>5.2.3 Någon att prata med.....</i>	<i>11</i>
6. Diskussion	12
6.1 Resultat diskussion	12
6.2 Metoddiskussion.....	15

7. Konklusion	17
8. Referenser.....	18
9. Bilaga.....	21

1. Inledning

Tideman (2000) beskrev att vänner, vanligen personer som inte ingår i familjen eller på annat sätt är anhörig, har en stor betydelse i människors liv och för dennes upplevelse av mening. Personer med utvecklingsstörning kan bli begränsade i att knyta kontakter och utforska sociala sammanhang, vilket ger konsekvenser som att det sociala nätverket kan bli bundet och i stor utsträckning strukturerat av andra personer. Att skapa goda förutsättningar till social interaktion genom insatser som syftar till att ge stöd åt personer med utvecklingsstörning är viktigt (Gotthard, 2002). Tidigare forskning kring social interaktion riktar sig framförallt mot barn med diagnosen autism och asbergers syndrom. För att kunna stödja vuxna personer med utvecklingsstörning i deras sociala aktiviteter och vänskapsrelationer behöver vi öka vår förståelse om deras egna upplevelser.

2. Bakgrund

2.1 Lindrig utvecklingsstörning

Lindrig utvecklingsstörning innebär utvecklingsstörning med betydande kognitiva svårigheter som uppkommit innan 16 års ålder genom en hjärnskada eller sjukdom (Söderman & Nordlund, 2005). Kylén har delat in svårighetsgraden av utvecklingsstörning i nivåer som han kallar A-, B- och C-nivå, där lindrig utvecklingsstörning tillhör C-nivå (Söderman & Nordlund, 2005). Kylen (1981) menade att abstraktionsnivån i tänkandet vid vuxen ålder stannat av på en lägre nivå än vad som är normalt, och utvecklas också långsammare hos personer med begåvningshandikapp. En person med lindrig utvecklingsstörning på C-nivå ligger på intelligensnivå som en 7-12 åring oavsett sin faktiska ålder. De har en allmän uppfattning om tillvaron och förstår att det finns en framtid, dåtid och andra platser än bara de man själv upplevt. De har god tids- och rumsuppfattning och förstår att man kan ta olika vägar men ändå komma till samma plats. Personer på denna nivå kan lära sig räkna och även utveckla förmåga att subtrahera, multiplicera och dividera. Svårigheter med arbete kan uppstå då många faktorer samtidigt samverkar och problem att förstå symboler som är väsentligt i som exempel transaktioner av pengar iförhållande till olika konto. Fokus för detta arbete är personer med lindrig utvecklingsstörning och personer på C-nivå kommer inte användas. Personer med utvecklingsstörning kan behöva hjälp med anpassning av miljö och kan även ha behov av ett visst sorts bemötande på grund av kognitiva problem. Vilket stöd som behövs för

att klara vardagen varierar beroende på personernas svårigheter och begränsningar i olika aktiviteter (Söderman & Nordlund, 2005) däribland aktiviteter med vänner.

Kunskap om vilket stöd som det kan finnas behov av när det handlar om aktiviteter som personer med lindrig utvecklingsstörning utför med sina vänner är bristfällig och behöver undersökas.

2.2 Aktivitet

Aktiviteter utgör ramen för det dagliga livet och balans mellan aktiviteter och vila, liksom en variation av aktiviteterna är viktig för vår hälsa och välbefinnande (Wilcock, 2006).

I aktiviteter tillåter vi oss att uttrycka värderingar, utföra intressen vilket bidrar till utvecklingen av våra förmågor och färdigheter (Christiansen & Baum, 2005).

I Canadian Model of Occupational Performance and Engagement [CMOP-E] beskrivs aktivitet som allt det vi människor gör som sysselsätter oss vilket involverar egenvård, produktivitet och fritid (Townsend & Polatajko, 2007). Viktiga inslag som beskriver aktivitet är bl.a att det är ett grundläggande mänskligt behov att vara aktiv, att aktivitet är en avgörande faktor för upplevelse av hälsa och en källa till mening, kontroll, balans och tillfredsställelse. Spiritualitet är ett centralt begrepp i modellen som beskriver personens inre drivkraft vilket kommer fram i aktiviteter som utförs. Själva aktiviteten är en komplex process i vilken personen uppfyller behov och ändamål vid interaktion med omgivningen. För att en aktivitet ska upplevas harmonisk krävs en matchning mellan dessa komponenter (Law, Cooper, Strong, Stewart, Rigby & Letts, 1996).

Den dynamiska relationen mellan person, miljö och aktivitet hjälper oss att förstå komplexiteten i aktiviteter (Christiansen & Baum, 2005). Hur aktivitetsutförandet kommer att se ut beror på samspelet mellan komponenterna person, miljö och aktivitet. En persons förutsättningar påverkar hur den integrerar med miljön och aktiviteten. Miljön kan ha en möjliggörande eller begränsad effekt på aktivitetsutförandet och själva aktiviteten består av olika moment och uppgifter som utförs för att uppnå ett syfte (Law, Cooper, Strong, Stewart, Rigby & Letts, 1996).

CMOP-E delar in miljöaspekten i fyra grupper vilka är kulturell-, institutionell-, social- och fysisk miljö. Den sociala miljön innefattar det sociala liv vi lever, olika relationer och sociala grupper vi tillhör vilket är den aspekt som främst belyses och undersöks i denna studie.

I arbetsterapeutisk forskning finns många studier som undersökt hur aktivitet kan påverka hälsa och välbefinnandet. Law, Steinwender och Leclair (1998) fann i sin litteraturstudie att utförande av aktiviteter är en viktig del i våra liv och har stor betydelse för vårt välbefinnande. Clark et al. (2012) visade i sin studie att aktivitetsbaserade interventioner ökar upplevelser av livskvalité och minskade risken för ohälsa bland äldre personer. Målgruppen i min studie skiljer sig dock från tidigare nämnda studier eftersom den riktar sig mot vuxna personer med lindrig utvecklingsstörning.

2.3 Sociala aktiviteter

Sociala aktiviteter är en stor del i våra liv, och i vardagen består aktiviteter ofta av att man integrerar med andra (Christiansen & Townsend, 2011). Sociala aktiviteter förklaras som de aktiviteter man utför tillsammans med andra och i denna studie belyses de sociala aktiviteterna som utförs med vännerna.

Genom samverkan med andra skapas en bild av vem man är, och den sociala kompetensen ökar genom samspel och kontakter med andra. Under uppväxten lär barn sig genom familjen och samvaro med kamrater hur relationer utvecklas och tas tillvara på. Tidigare var det inte sällan att umgänget i familjer med handikappade barn endast var familjen och den närmsta släkten, tillskillnad mot idag då familjerna i många fall försöker leva som andra familjer (Gotthard, 2002).

Tideman (2004) menar att det är skillnad på olika sorters sociala relationer som oftast är självvalda relationer men som även i mer eller mindre grad kan vara påtvingande.

Familjemedlemmar, släktingar och nära anhöriga tillhör relationer som är tillskrivna vilka man inte haft någon möjlighet att välja. Beroende på arbete och boende tillkommer också relationer som varken är tillskrivna eller valda. Till de valda relationerna ingår partners och vänner. Personer med funktionshinder kan ha ytterligare tillskrivna relationer vilka kan vara medboende i gruppbostad och personalkontakt beroende på individens hjälpbehov. Ofta hittar vi vänner som har flera liknande gemensamma nämnare som oss själva som exempel utbildning, yrke eller bakgrund (Gotthard, 2002). Viktigt är att få valmöjligheter när det

handlar om att välja sina vänner och att inte bara träffa personer som erhåller samma stödåtgärder eller personerna de har till sin hjälp. Hur personer med utvecklingsstörning uppfattar sina vänskapsrelationer behöver dock undersökas för att personer som arbetar med dem ska få ökad förståelse för dess betydelse och synliggöra eventuella behov av stöd.

2.4 Vänskap

Vänskap är en del av den sociala miljön. Innebörden av begreppet vänskap har studerats bland vuxna personer. Vänskap beskrevs då som en meningsfull och en viktig aktivitet för människor där vänskap är frivillig och sker som ett ömsesidigt utbyte av närhet och kärlek (Harlene, 1993).

I en studie bland personer med utvecklingsstörning fann man att 50 % av deltagarna inte ansåg sig ha någon nära relation till en vän. Det fanns också en skillnad i olika grupper av utvecklingsstörning där personer med lindrig utvecklingsstörning oftare hade vänner jämfört med personer med grav utvecklingsstörning, och antalet vänner även ökade för personer med egen lägenhet (Tideman, 2000). I en studie av Kensinger (2004) som handlar om upplevelsen av fritid bland personer med utvecklingsstörning framkom diskussioner om vänskapsrelationer. Vänskap involverade de personer som deltagarna delade upplevelser med och som de uppskattade att spendera sin tid med. De flesta av deltagarna identifierade aktiviteten att vara med en vän som rolig och en källa till lycka. I denna studie belystes även vännernas betydelse vid olika aktiviteter, då författaren ville skapa en djupare förståelse kring betydelsen att utföra aktiviteter tillsammans med sina vänner.

Resultat från en longitudinell studie (Matheson, Olsen & Weisner, 2007) som handlar om vänskap bland ungdomar med lindrig till måttlig utvecklingsstörning visade att majoriteten av deltagarna var tillfredsställda med sitt sociala engagemang och vänner. Endast ett fåtal nämnde att de skulle vilja ha fler vänner och en deltagare kände att han inte hade några vänner alls. Matheson et al. fann också att föräldrarna till tonåringarna med utvecklingsstörning ofta var involverade i att ungdomarna skulle träffa sina vänner. Hur de unga vuxna med lindrig utvecklingsstörning som inte bor hemma hos föräldrarna går tillväga när de ska styra upp aktiviteter med sina vänner är ännu inte beforskat.

Enligt Persson, Erlandsson, Eklund och Iwarsson (2001) behöver arbetsterapeuten få en tydlig bild av vilka aktiviteter som upplevs som menings- och värdefulla för personen för att kunna utforma goda arbetsterapeutiska interventioner. Idag saknas kunskap om hur unga vuxna personer med lindrig utvecklingsstörning upplever då man är tillfredställd eller inte med sina vänner och sociala aktiviteter. En förståelse för hur personer med utvecklingsstörning själva upplever vänskap och sociala aktiviteter med vänner är viktig då social interaktion ofta är viktigt och meningsfullt för den enskilda individen.

3. Syfte

Syftet med studien var att undersöka vilka aktiviteter unga personer med lindrig utvecklingsstörning utför tillsammans med sina vänner samt deras upplevelser av sociala aktiviteter och vänskap.

4. Metod

Då syftet med studien var att undersöka deltagarnas upplevelser av vänskap och sociala aktiviteter med vänner utfördes studien med en kvalitativ ansats. Kvalitativa metoder ger en förståelse av erfarenheter och upplevelser hos intervjupersonen (Kvale & Brinkmann, 2009). DePoy och Gitlin (1999) menar att det som kännetecknar kvalitativa metoder är handlar om att upplevelser bara kan förklaras av den som upplever. Datainsamling i denna studie gjordes genom enskilda intervjuer och innehållsanalys enligt Lundman och Graneheim (2008) användes för att bearbeta materialet.

4.1 Urval

Urvalet gjordes genom en målinriktad sampling vilket innebär att det i förväg sätts upp definierade kriterier och därefter görs urvalet (DePoy & Gitlin, 1999). Deltagarna till studien rekryterades bland personer på LSS boenden. Urvalskriterierna var kvinnor och män som har en lindrig utvecklingsstörning i åldern 20-40 år. Informanterna skulle förstå talat språk, själva kunna uttrycka sig verbalt och vara svensktalande. Ytterligare inklusionskriterier var att informanterna hade någon vänskapsrelation och förmågan att kunna återberätta, samt att de skulle kunna klara av att samtala under en timmes tid. Alla tänkta informanter som

tillfrågades ville delta i studien. Studien innefattade fyra informanter och hade en jämn könsfördelning, dvs. två kvinnor och två män.

4.2 Procedur

En enhetschef som ansvarar för flera LSS boenden för personer med utvecklingsstörning i en medelstor stad i södra Sverige, tillfrågades om att hitta passande personer som stämde med inklusionskriterierna. Tid avtalades sen för ett personligt möte, då författaren presenterade studien och sedan diskuterades möjliga informanter. Enhetschefen fick ett informationsbrev om studien och en medgivandeblankett som skrevs under som godkännande till författaren för att genomföra intervjuerna. Därefter bokades en tid då författaren presenterade studien för de tänkbara informanterna. Vid den bestämda tiden träffade författaren de tänkbara informanterna för att skapa kontakt, presentera sig själv och vad studien handlade om och då var även enhetschefen och personalen med. Personalen hade dessförinnan blivit informerad om studien. Alla som var med vid presentationen kunde tänka sig att ställa upp på att bli intervjuade.

Vid intervjutillfället fick informanten en genomgång av studien och förklaring om hur intervjun skulle gå till. Lantz (2007) skriver att innan intervjun börjar bör det finnas tid avsatt för diskussion och därför avsattes tid för frågor och funderingar från informanten och för att skapa kontakt innan intervjuerna började. Informanterna fick själva bestämma plats för intervjuerna vilket blev i deras enskilda lägenheter. Viktigt var att intervjun kunde ske under ostörda förhållanden i en lugn miljö.

4.3 Datainsamling

Intervjun var utformad som en halvstrukturerad intervju. En halvstrukturerad intervju görs efter en intervjuguide som omfattar förslag på frågor och teman (Kvale & Brinkmann, 2009). För att få svar på syftet med studien framställdes ett antal frågor samt öppna följdfrågor. Frågorna grundade sig i Canadian Model of Occupational Performance and Engagement, [CMOP-E] (Townsend & Polatajko, 2007) och berörde miljökomponenten med inriktning på den sociala aspekten, olika typer av aktiviteter och personen med inriktning på den affektiva aspekten och spiritualitet. De framställda frågorna var bland annat: Vill du berätta för mig vad du gör om dagarna? Vem brukar du göra det med? Hur tycker du att det är att utföra den aktiviteten med din vän? Två provintervjuer gjordes på personer med samma urvalskriterier

som informanterna i studien innan de verkliga intervjuerna för att fastställa att frågorna var lämpligt utformade och lättförståeliga. Lantz (2007) skriver att det är bra att göra provintervjuer, eftersom den tid som avsatts för intervjun kan begränsa intervjuens omfattning. Hansagi och Allebeck (1994) menar att det första steget i test av frågor och formulär handlar om att testa på sig själva, därefter på personer med liknande egenskaper som ska ingå i studien. Provintervjuerna i föreliggande studie gav författaren möjlighet att reflektera över hur frågorna ställdes och vad som kunde förbättras.

Intervjuerna tog ca 45 minuter och ägde rum i informanternas egna lägenheter utifrån deras önskan, som var en lugn plats där intervjuare och informanten kunde tala ostört. Intervjuerna spelades in på band. Enligt Lantz kan databearbetningen underlättas och intervjuens kvalitet kan i efterhand granskas vid bandning. Intervjuer gjordes med alla fyra informanter. Då författaren lyssnade igenom de fyra intervjuerna ansågs tre av intervjuerna inte innehålla tillräckligt med information för att besvara syftet. Därför gick författaren tillbaka till dessa tre informanter för att komplettera intervjuerna. Vid andra intervju tillfället ställdes frågorna utifrån det vi pratat om vid den första intervjun och författaren bad här om ett djupare resonemang kring deras upplevelser. Ett exempel på hur författaren utvecklade frågorna kan vara: Vid första intervjun pratade vi om att du och din vän brukade göra XX [specifik aktivitet som personen talade om], kan du berätta för mig hur det känns när ni gör den tillsammans? Ett annat exempel var om informanten inte utvecklat sin beskrivning kring en upplevelse. Vid det andra intervjutillfället författaren då: varför känns det bra?

4.4 Dataanalys

Insamlad data bearbetades genom en kvalitativ innehållsanalys enligt Lundman och Graneheim (2008) som syftar till att undersöka och tolka texter från exempel intervjuer som är inspelade på band.

Första steget var att intervjuerna som spelades in på band skrevs ner och lästes igenom. Författaren reflekterade sedan över intervjuernas huvudsakliga innehåll. Texten delades därefter in i två domäner utifrån studiens syfte som omfattade upplevelser av vänskap och upplevelser av de sociala aktiviteterna med vännerna. Lundman och Graneheim (2008) beskrev domäner som intervjutext vilka överensstämmer med frågeområden och faser i intervjuguiden. Meningsbärande delar av stycken, meningar och ord som innehåller centrala delar av texten identifierades och kondenserades vilket innebär att texten kortades och blev

lättare att hantera utan att något viktigt innehåll gick förlorat. Varje meningsbärande del fick sedan en kod som beskrev innehållet och som vidare delades in i kategorier med koder som hade liknande innehåll.

För att säkerställa att koderna stämde överens med innehållet i de meningsbärande delarna granskades dessa av två utbildade arbetsterapeuter som båda hade kunskap inom området kvalitativa studier. När kategorierna skapats lästes varje meningsbärande del igenom för att undvika att viktigt innehåll gått förlorat. Innehållet i de olika kategorierna förenades för att bilda olika tema vilka var återkommande i kategorierna. För att tillförsäkra studiens validitet diskuterade författaren innehållet i texten och analysen även med handledaren.

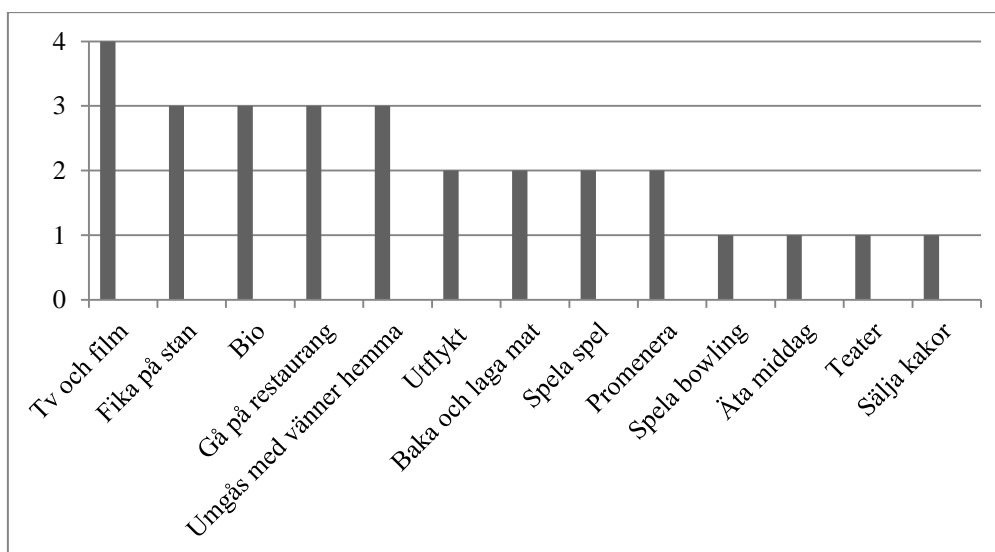
4.5 Etiska övervägande

Kvale och Brinkmann (2009) beskrev fyra etiska områden som bör uppmärksammas och reflekteras över. Dessa är informerat samtycke, konfidentialitet, konsekvenser och forskarens roll vilka var grundläggande och användes som ram för etiska övervägande i denna studie. Undersökningspersonerna blev informerade om syftet med studien, varför den skulle göras, dess upplägg, frivillighet att delta och att de när som helst kunde avbryta sitt deltagande i studien. Informationsbrev delades ut och samtyckesblankett till att delta studien skrevs under av informanterna. Konfidentialitet kunde garanteras på så vis att ingen privat data avslöjades så att informanterna kan identifieras i text. Materialet förvarades inlåst så inga obehöriga kunde ta del av informationen och kommer förstöras efter att arbetet med studien slutförts. Inga namn på informanterna som medverkade i studien uppgavs och inte heller på vilket ort informanterna bodde i. Man kan inte heller identifiera personerna i texten och alla informanter avkodades. Nyttjandekravet, vilket innebär att insamlad data om enskilda personer endast får användas vid forskningsändamål (Patel & Davidson, 2011), garanterades i denna studie. En ansökan skickades till vetenskapliga etiknämnden för att fastställa att etiska regler har följts i denna studie. Etniska rådet godkände studien.

5. Resultat

I resultatet framkom olika aktiviteter som informanterna utförde tillsammans med sina vänner. Att titta på tv och film var något informanterna mest frekvent angav. Övriga aktiviteter redovisas i *Figur 1*.

Figur 1. Aktiviteter informanterna utförde tillsammans med sina vänner

Resultatet presenteras utifrån två teman, Vänskap och Samhörighet, som innehåller tre kategorier vardera vilka redovisas i Tabell 1. Vänskap beskrivs som att det är betydelsefullt med vänner och ger en känsla av trygghet men också att relationerna kan vara komplicerade. Samhörighet handlar om att man delar upplevelser, att det är trevligt med sysselsättning och att man har någon att prata med.

Tabell 1. Presentation av tema och kategorier.

Tema	Kategorier
Vänskap	Betydelsefullt med vänner Trygghet att ha en vän Relationer kan vara komplicerade
Samhörighet	Delar upplevelser Trevligt med sysselsättning Någon att prata med

5.1 Vänskap

5.1.1 Betydelsefullt med vänner

Informanterna förmedlade att vänskap är oerhört viktigt, även om de bor långt ifrån varandra så känns det härligt med vänner. Det känns också härligt att vara behövd, att få vara någons vän och bli respekterad. Det framkom också att det var roligt att ha vänner och att vänskap är viktigt och betydelsefullt.

”... Vänskap är mycket betydelsefullt för mig, det känns helt fantastiskt liksom. De betyder allt för mig liksom för jag skulle nog inte klara mig om jag inte hade några vänner för då skulle jag känna mig ensam...”

5.1.2 Trygghet att ha en vän

Vänskap ger en känsla av trygghet, det är bra att ha vänner omkring sig. Det upplevdes också skönt att vännerna finns där vid behov och att det är skönt att ha dem i närheten.

”... Jo för har man vänner då känner man sig trygg och ja man känner sig trygg och respekterad och sånt...”

5.1.3 Relationer kan vara komplicerade

Det beskrivs att vänskap inte alltid är som informanterna tänkt sig. Det kan ibland vara svårt att vara vänner och det kan vara svårt då de har olika handikapp. Det upplevs jobbigt för man har olika viljor. En informant berättade också om känslan av att vara utanför då det är flera som umgås tillsammans. Att ha många vänner upplevdes rörigt och det kan vara jobbigt med den höga ljudnivån. Det framkom också att det inte går att berätta allt för vissa vänner, och att det är jobbigt att inte veta var man har dem, vilket kan innebära att det inte går att lita på alla sina vänner.

”...Alltså ibland är det ju svårt för man har olika handikapp eller funktionshinder så det är ju lite svårt ibland...hon har ju också problem med tider och sånt. Hon glömmet och såhär, så jag får alltid påminna henne ibland. Så man kan inte lita på henne, men hon har ju sitt handikapp så men som sagt det är inte alltid så lätt...”

5.2 Samhörighet

5.2.1 Delar upplevelser

Informanterna uttryckte sig positivt om att göra saker tillsammans med sina vänner. Det

upplevs kul att ha gemensamma intressen och även att utföra dessa tillsammans med vännerna. Det beskrivs som skönt att göra saker tillsammans och att man vill ha någon med sig på aktiviteter så man slipper gå ensam. Majoriteten av informanterna nämnde att se på tv och film tillsammans med sina vänner som mysigt, och att det är kul att göra tillsammans då man kan skratta tillsammans och dela upplevelser. Att laga mat och äta tillsammans nämndes också som värdefullt.

” ...Jag tycker det är roligt för om där är en rolig film så kan man skratta tillsammans och sånt där, så det är jätte roligt och om det är en skräckis så kan man känna rysningar tillsammans i magen eller om det är en kärlekshistoria ja...”

5.2.2 Trevligt med sysselsättning

Det framkom att sociala aktiviteter är trevliga och att det är skönt att man har något att göra. Att man kan åka hem till varandra och prata om vad som händer var en bra aktivitet uttrycktes det. Att vara ute och promenera var positivt på så vis att man fick något att göra samt att det var skönt att röra på sig. Att åka på utflykt ansågs vara trevligt och roligt med miljöombytet. Äta på restaurang var en social aktivitet som alla deltagare nämnde att de burkade göra vilket upplevdes trevligt men också som spännande därför att man fick känna sig vuxen. Det framkom också att man mår bra av stimulansen som man får genom de sociala aktiviteterna.

”...Jag tycker det är bra för jag behöver utmaningar, jag behöver den stimulansen för annars mår jag inte bra. Ja, för jag älskar utmaningar nämligen. Jag tycker det är kul att spela spel med sina vänner och personalen naturligtvis. Ja jag tycker det är bra t.ex. för det är bra för att man ska må bra t.ex. om man behöver utmaningar liksom. För hela ens liv är som en utmaning...”

5.2.3 Någon att prata med

Alla informanter nämnde att det kändes bra att ha någon att prata med vid de sociala aktiviteterna. Det uttrycktes att man vill ha någon där att prata med, att det var skönt att sitta och prata, och mysigt då man kan prata om vad som helst. Vänskapsrelationerna visade sig för majoriteten handla om att det är viktigt att ha en vän att prata med. Att man trots olikheter kan vara vänner och prata med varandra, att någon förstår en och att man kan prata med varandra om allt möjligt.

”...Det betyder oerhört mycket för att man kan prata med dem om precis vad som helst, precis vad som helst och det är oerhört viktigt. Alltså det är obeskrivligt det är härligt att ha vänner som man kan prata med liksom...”

Det framkom vid intervjun att det också kan innebära svårigheter att prata med varandra som ofta leder till missförstånd. Det upplevs jobbigt med missförstånden, vilka kan uppkomma av att man tänker olika. Många av de sociala aktiviteterna upplevdes bra bara man kunde komma överrens.

”...Det är liksom inte alls bra när de går och berättar, det har alltid varit något strul här så att det blivit missförstånd och missuppfattat grejor och sånt om man har sagt någonting om ja så har man gått till personalen och sladdrat och sagt till och sen har vi gått och tagit upp det med personalen och ja lite sånt. Så det kan vara rätt så jobbigt ibland. Om man då liksom ibland får man tänka sig för vad man inte ska berätta för dem...”

6. Diskussion

6.1 Resultatdiskussion

Resultatet i denna studie visade att vänskapsrelationerna var oerhört betydelsefulla för informanterna. Knox och Hickson (2001) fann liknande resultat då informanterna i deras studie uttryckte att vänskapsrelationer utgör en viktig och central del i deras liv och att vänskapsrelationer handlar om att dela upplevelser, ha gemensamma intressen och känna samhörighet, vilket även framkom i denna studie.

Att känna samhörighet med sina vänner visade sig vara av stor vikt för informanterna, även då de utför sociala aktiviteter med sina vänner var en känsla av samhörighet viktig. Kenslinger (2004) menar att vänskap är något som kan utvecklas genom att man har gemensamma intressen och delade upplevelser och kan ligga till grund för en vänskapsrelation.

Informanterna tog upp att de brukade se på tv och film tillsammans med sina vänner, vilket skulle kunna uppfattas som en aktivitet som inte är speciellt social. Östlund (2009) beskriver att tv tittande bland personer inom äldreården kan vara ett sätt för de äldre att vara socialt

integrerade, samt att det kan användas för deras välmående och att främja kommunikationen. Min studie bekräftar därmed tidigare studie men visar också att det inte enbart är äldre som ser på tv tittande som en social aktivitet. I denna studie framkom det att se på tv med sina vänner upplevdes som mysigt och att man kan skratta tillsammans. Aktiviteten att se på tv och att man skrattar tillsammans är ett sätt att dela upplevelser med varandra. Baum och Christiansen (2005) menar att upplevelser av engagemang i aktiviteter och en känsla av gemenskap med andra är en god förutsättning för delaktighet, även att man delar upplevelser med andra.

Informanterna beskrev de olika aktiviteter de brukade göra tillsammans med sina vänner och uttryckte att det var positivt att man hade något att göra. Att äta på restaurang var en social aktivitet som uppskattades och ansågs trevlig av alla informanter i min studie, det uttrycktes även att man fick känna sig vuxen. Ytterligare ansågs det att stimulansen från de sociala aktiviteterna bidrog till välmående vilket liknar resultat från Piskur, Kinebanian och Josephsson (2002) studie som visade att det finns ett tydligt samband mellan aktivitet och upplevelse av välbefinnande. Det framkom också i deras studie att välbefinnandet har en nära koppling till om aktiviteten upplevs tillfredställande och dess betydelse för sociala sammanhang.

Utifrån denna studie framkom det att aktiviteterna och den tid som spenderas på olika sociala aktiviteter var viktig vilket troligtvis kan bidra till ökat välmående för informanterna. Resultat som att de sociala aktiviteterna bidrar till välmående hos informanterna kan också kopplas samman med det Wilcock (2005) skriver, att de aktiviteter som har störst inverkan på vårt välbefinnande kan identifieras med dem som ger oss frihet i att använda både våra psykiska och fysiska förmågor i samband med sociala aktiviteter. Fler studier behövs för att specifikt titta på sambandet med hälsa. Eklund (2010) menar att hälsa och välbefinnande kan visa sig genom vad en människa gör i sin vardag.

Det framkom att vänner skapar en känsla av trygghet, vilket liknar resultat från en studie där många av informanterna uttryckte att en viktig del i en vänskapsrelation handlar om det stöd man får av sina vänner och att man finns där för varandra (Matheson, Olsen & Weisner, 2007). I Matheson et al. studie beskriver också informanterna att vänskap är ömsesidigt och att en vän är någon som lyssnar. Min studie visade också på att det är betydelsefullt att man har någon vän att prata med. Resultatet i föreliggande studie tyder dock på att det också finns svårigheter med att kommunicera, vilket kan leda till att det blir missförstånd. Detta kunde bero på att man tänker olika. Svårigheter med kommunikationen har inte tagits upp i tidigare

studier som handlar om personer med lindrig utvecklingsstörning och deras vänskapsrelationer (Badia, 2013; Mahteson, 2007; Kenslinger, 2004; Knox, 2001).

I Matheson et al. studie beskrevs en vän som någon som man kan lita på och som inte berättar hemligheter. I denna studie framkom dock att vänskap kan vara svårt för att man inte kan lita på vissa vänner.

Resultat från en studie som beskrev delaktighet i fritidsaktiviteter bland personer med utvecklingsstörning visade att sociala aktiviteter var de aktiviteter som utfördes mest på fritiden (Badia, Orgaz, Verdugo & Ullán, 2013). Sociala aktiviteter som togs upp i den studien var att vara med kompisar, shoppa, fira födelsedagar, äta på restaurang och resa. Likande sociala aktiviteter beskrevs även av informanterna i denna studie.

Christiansen och Townsend (2011) beskriver att aktiviteter kan vara komplicerade eftersom att det förekommer individuella betydelser. Resultatet i föreliggande studie som visade att vänskapsrelationerna var komplicerade kan kopplas samman och förklaras genom sambandet mellan person, miljö och aktivitetkomponenterna. En förklaring till varför vänskapsrelationerna kunde vara komplicerade beskrevs som att det kunde bero på olika handikapp eller funktionshinder. För att en aktivitet ska upplevas harmonisk beskrivs att det krävs en matchning mellan person, miljö och aktivitetkomponenterna (Law, Cooper, Strong, Stewart, Rigby & Letts, 1996), vilket kan bli påverkat då en person med lindrig utvecklingsstörning har kognitiva svårigheter. I ett citat beskriver en informant att hennes kompis har problem att passa tider, att hon glömmer saker och kan bestämma med någon annan trots att de hade bestämt. Denna persons förutsättningar kan då påverka integreringen med miljön och kan bidra till att aktiviteten kanske inte upplevs harmonisk.

Resultat utifrån föreliggande studie tyder på att de sociala aktiviteter informanterna utförde tillsammans med vännerna för det mesta upplevdes positiva och att vännernas närvaro vid aktiviteterna betydde mycket. Resultatet tyder också på att personer med lindrig utvecklingsstörning kan behöva stöd i dessa situationer som ibland upplevs komplicerade. Denna studie innebär viktig kunskap för personal som arbetar med dessa personer att de uppmuntrar och hjälper till att möjliggöra olika sociala aktiviteter, samt att de kan vara ett stöd vid missuppfattningar och bristande kommunikation.

Arbetsterapeuten kan också erbjuda träning så att personer med utvecklingsstörning kan utföra aktiviteter som att gå ut och äta på restaurang med sina vänner. Kunskap och utvärderingar kring arbetsterapeutiska insatser som kan vara till hjälp för denna målgrupp när

det handlar om sociala aktiviteter och vänskapsrelationer behöver undersökas mer.

6.2 Metoddiskussion

Den kvalitativa ansats som valdes syftade till att få berättande svar utifrån informanternas upplevelser, för att få en djupare förståelse om deras vänskapsrelationer och sociala aktiviteter. DePoy och Gitlin, (1999) beskriver att gemensamt för kvalitativa metoder är att tolka, beskriva och förstå upplevelser. Validitet handlar i kvalitativa studier om att forskaren kontrollerar, tolkar och ifrågasätter resultaten genom hela forskningsprocessen (Kvale & Brinkman, 2009).

För att öka studiens validitet skapades god kontakt med informanterna innan intervjuerna genom besöken hos informanterna då uppsatsarbetet presenterades. Hansagi och Allebeck (1994) menar att kvaliteten på insamlad data är beroende av hur villiga informanterna är att svara på frågorna och att den personliga kontakten kan bidra till fördelaktig anda för studien, vidare beskriver de också att förutsättningen för en framgångsrik datainsamling är kommunikationen mellan intervjuare och den som blir intervjuad.

I föreliggande studie har koder, kategorier och teman diskuterats och granskats med handledaren och med två legitimerade arbetsterapeuter. Detta stöds av Lundman & Graneheim (2008), som menar att trovärdigheten kan säkerställas genom att forskaren låter personer som är kunniga inom ämnet och forskning granska innehållet i texten så det stämmer överrens med koderna och kategorierna. För att ytterligare stärka trovärdigheten i studien spelades intervjuerna in på band, vilket Carlsson (1991) menar är viktigt för att fånga upp detaljer samt möjliggöra för forskaren att lyssna igenom intervjuerna många gånger.

De olika stegen i analysen beskrivs tydligt i föreliggande studie vilket även det får stöd av Lundman och Graneheim (2008) som menar att en noggrann beskrivning av hur analysarbetet gått till stärker tillförlitligheten i studien.

När det gäller giltighet är det viktigt att informanterna har erfarenhet om området och kan belysa det från olika håll, och att kunna belysa variationer vilket t ex kan innebära en jämn könsfördelning (Lundman & Graneheim, 2008). I denna studie deltog två kvinnor och två män, men svagheten i giltigheten är naturligtvis att studien endast omfattar fyra personer vilket kan bidra till för få variationer av det som vill utforskas. En annan svaghet när det

gäller variationer är också att alla deltagare bodde i samma stad. För att stärka studiens tillförlitlighet skulle urvalet av deltagarna dels varit fler och också bött på olika orter för att få en bredare spridning. Det hade också krävt en annan eller flera kontaktvägar ifall man skulle sökt deltagare från olika orter. Men inom tidsramen för denna studie fanns det inte utrymme för fler deltagare.

Alla intervjuer gjordes i informanternas egna lägenheter som bidrog till att intervjun kunde utföras ostört, vilket också kan vara till fördel när det gäller trovärdigheten. Lantz (2007) beskriver att det som sker under intervjun är påverkat av den omgivande miljön, att kommunikationen kan underlättas av ett inbjudande rum och att störande inslag som telefoner bör undvikas.

Eftersom att informanterna hade en utvecklingsstörning var det viktigt att frågorna var rätt formulerade och lätta att förstå. En fördel för denna studie och vid intervjuerna var författarens tidigare erfarenheter av arbete med personer inom samma målgrupp i över tolv år. Provintervjuerna som utfördes på två personer inom samma målgrupp gav författaren kunskap i hur frågorna skulle formuleras så att de blev lätta att förstå. Provintervjuerna kan ha bidragit till att variationer i upplevelser av vänskap fångades upp då intervjuaren blev bättre på att ställa rätt följdfrågor för att besvara syftet. Frågorna i den framställda intervjuguiden fungerade bra och visades vara lätta att förstå. Tillvägagångssättet med provintervjuer får stöd av Hansagi och Allebeck (1994) som menar att frågor kan vara svåra att förstå och uppfattas inte alltid som vi tänkt oss, och att frågorna bör testas på någon med samma målgrupp som studien innefattar.

Då författaren lyssnade igenom de fyra intervjuerna på band ansågs innehållet i tre av intervjuerna inte vara tillräckliga för att besvara studiens syfte. Därför gjordes ytterligare tre intervjuer med dessa informanter för att komplettera de intervjuer som inte ansågs vara tillräckliga för att uppnå djupare förståelse. Detta bevisar studiens tillförlitlighet och författarens noggrannhet i arbetet.

7. Konklusion

Resultatet tyder på att de sociala aktiviteter som utfördes upplevdes som positiva och skapade känslor av välbefinnande. Studien kan därför bidra till kunskap och förståelse kring hur stor roll sociala aktiviteter och vänskapsrelationer har för personer med lindrig utvecklingsstörning. För personer som arbetar eller träffar personer med lindrig utvecklingsstörning i vardagen är det viktigt att tänka efter hur vi kan möjliggöra och vara ett stöd för dessa aktiviteter. För att personer med lindrig utvecklingsstörning ska klara av att självständigt gå ut och äta på restaurang med sina vänner är samspelet mellan person, miljö och aktivitet en förutsättning. Då kan insatser av en arbetsterapeut underlätta genom att erbjuda träning i olika delar av aktiviteten, så att även personer med lindrig utvecklingsstörning kan vara aktiva i sociala aktiviteter.

8. Referenser

- Argentzell, E., & Leufstadius, C. (2010). Teoretiska grunder inom psykosocial arbetsterapi. I M. Eklund., B Gunnarsson., & C. Leufstadius (Red.), *Aktivitet & Relation mål och medel inom psykosocial rehabilitering*. (s.175-199) Lund: Studentlitteratur.
- Badia, M., Orgaz, M. B., Verdugo, M. Á., & Ullán, A. M. (2013). Patterns and determinants of leisure participation of youth and adults with developmental disabilities. *Journal of Intellectual Disabilities Research*. 57, 319-332.
- Baum, C. M., & Christiansen, C. H. (2005). Person-environment-occupation-performance-based framework for practice. In C, Christiansen., C. M, Baum., & J, Bass-Haugen (Ed.), *Occupational Therapy: Performance, Participation and Well-Being*. (pp. 250-251). Thorofare, NJ: Slack.
- Carlsson, B. (1991). *Kvalitativa forskningsmetoder för medicin och beteendevetenskap*. Solna: Almqvist & Wiksell.
- Christiansen, C., & Baum, C. (2005). The Complexity of Human Occupation. In C, Christiansen., C. M, Baum., & J, Bass-Haugen (Ed.), *Occupational therapy: performance, participation, and well-being*. (pp. 4-23). Thorofare, NJ: Slack.
- Christiansen, C., & Townsend, E (2011). An Introduction to Occupation In C. Christiansen., & E, Townsend (Ed.), *Introduction to Occupation the art and science of living*. (pp. 2-34). Upper Saddle River, NJ: Pearson.
- Clark, F., Jackson, J., Carlsson, M., Chow, C-P., Cherry, B., Jordan-Marsh, M., Knight, B., Mandel, D., Blanchard, J., Ganger, D., Wilcox, R., Lai, M., White, B., Hay, J., Lam, C., Marterella, A., & Azen, S. (2012) Effectiveness of a lifestyle intervention in promoting the well-being of independently living older people: results of the Well Eldery 2 Randomised Controlled Trial. *Journal of Epidemiology and Community Health*, 66, 782-790.
- De Poy, E., & Gitlin, L.N. (1999). *Forskning – en introduktion*. Lund: Studentlitteratur.

- Eklund, M. (2010). Aktivitet hälsa och välbefinnande. I M. Eklund., B Gunnarsson., & C. Leufstadius (Red.), *Aktivitet & Relation mål och medel inom psykosocial rehabilitering*. (s.19-39). Lund: Studentlitteratur.
- Gotthard, L-E. (2002). *Utvecklingsstörning och andra funktionshinder*. Stockholm: Bonnier Utbildning AB.
- Hansagi H., & Allebeck, P. (1994). *Enkät och intervju inom hälso- och sjukvård handbok för forskning och utvecklingsarbete*. Lund: Studentlitteratur.
- Harlene, A. C. (1993). Explorations of Close Friendship: A Concept Analysis. *Archives of Psychiatric Nursing*, 7, (4), 236-243.
- Kenslinger, K. (2004). *Leisure experiences of young adults with developmental disabilities: a case study*. Akad. avh, University of Florida, 2005.
- Knox, M., & Hickson, F. (2001). The Meanings of Close Friendship: the Views of Four People with Intellectual Disabilities. *Journal of Applied Research in Intellectual Disabilities*, 14, 276-291.
- Kvale, S., & Brinkmann, S. (2009). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.
- Kylén, G. (1981). *Begåvning och begåvningshandikapp*. Stockholm: Stiftelsen ALA.
- Lantz, A. (2007). *Intervjumethodik (2 uppl.)*. Poland: Studentlitteratur.
- Law, M., Cooper, B., Strong, S., Stewart, D., Rigby, P., & Letts, L. (1996). The person-environment-occupation model: A transactive approach to occupational performance. *Canadian Journal of Occupational Therapy*, 63, 9-23.
- Law, M., Steinwender, S., & Leclair, L. (1998). Occupation, health and well-being. *Canadian Journal of Occupational Therapy*, 65, 81-91.
- Lundman, B., & Graneheim, U. (2008). Kvalitativ innehållsanalys. I M. Granskär & B. Höglund – Nilesen (Red.), *Tillämpad kvalitativ forskning inom hälso- och sjukvård*. (s.159-173). Lund: Studentlitteratur.

- Matheson, C., Olsen, R., & Weisner, T. (2007). A Good Friend is Hard to Find: Friendship Among Adolescents With Disabilities. *American Journal on Mental Retardation*, 7, (5), 319-329.
- Patel, R., & Davidson, B. (2011). *Forskningsmetodikens grunder: Att planera, genomföra och rapportera en undersökning*. Lund: Studentlitteratur AB.
- Persson, D., Erlandsson, L-K., Eklund, M., & Iwarsson, S. (2001). Value dimensions, meaning and complexity in human occupation – A tentative structure for analysis. *Scandinavian Journal of Occupational Therapy*, 8, 7-18.
- Piskur, B., Kinebanian, A., & Josephsson, S. (2002). Occupation and Well-being: A Study of Some Slovenian People's Experiences of Engagemant in Occupation in Relation to Well-being. *Scandinavian Journal of Occupational Therap*, 9, 63-70.
- Söderman, L., & Nordlund, M. (2005). *Utvecklingsstörning/funktionshinder*. Stockholm: Liber.
- Tideman, M. (2000). *Normalisering och kategorisering. Om handikappideologi och välfärdspolitik i teori och praktik för personer med utvecklingsstörning*. Stockholm: Johansson & Skyttmo förlag.
- Tideman, M. (2004). Socialt eller socialt integrerad? I J, Tøssebro (Red.), *Integrering och inkludering*. (sid. 121-140). Lund: Studentlitteratur.
- Townsend, E. & Polatajko, H. (Eds.). (2007). *Enabling occupation II: advancing an occupational therapy vision for health, well-being & justice through occupation*. Ottawa: Canadian Association of Occupational Therapists: CAOT Publications ACE.
- Wilcock, A.A. (2005). Relationship of occupations to health and well-being. In C.H. Christiansen., C.M. Baum., & J, Bass-Haugen (Ed.), *Occupational therapy: Performance, participation and well-being* (pp. 135.157). Thorofore, NJ: Slack.
- Wilcock, A.A. (2006). *An Occupational Perspective of Health (2.ed.)*. Thorofare, NJ: Slack.
- Östlund, B. (2009). Watching television in later life: a deeper understanding of TV Wiewing in the homes of old people and in geriatric care concept. *Scandinavian Journal of Caring Sciences*, 24, 233-24

Intervjuguide

Information till intervjupersonen

Jag kommer ställa frågor till dig och du bestämmer själva om det är någon fråga som du inte vill svara på. Du kan avbryta intervjun när som helst utan att du behöver berätta varför. Jag kommer spela in intervjun på band som kommer att vara inlåsta i ett skåp och det är bara jag som kan lyssna på bandet. Intervjun beräknas ta en timme. Är det något du undrar eller funderar över?

- 1. Vill du berätta för mig vad du göra om dagarna?** (Aktiviteter - produktivitet, egenvård, fritidsaktivitet)
- 2. Vem brukar du göra det med?** (Social miljö)
- 3. Hur ofta gör du den aktiviteten?** (Aktivitet)
- 4. Berätta för mig hur det är att....**fortsätter prata om vänskap beroende på om de gör något med andra. T.ex. Hur viktigt är det att andra är med? Vad betyder det att göra det med dina vänner? (Person – affektiv)
- 5. Vad betyder vänskap för dig?** (Person - affektiv)
- 6. Hur känns det att vara någons vän?** (Person - affektiv)

Detta var en tankeram med frågor till intervjuerna. Följdfrågorna var mer specifika vilka berörde ämnet studien handlar om, upplevelser av vänskap och sociala aktiviteter ställdes utifrån hur samtalet med informanten yttrade sig.

